

4. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

УДК:33:004.738.5:339.371.4(477+00)

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ

Батракова Т.І., к.е.н., доцент, Кузнецова А.В.

Запорізький національний університет
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66
gelchik1407@yandex.ua

Статтю присвячено дослідженню особливостей процесу розвитку цифрової економіки в Україні та порівнянню економічних результатів діяльності цифрової економіки у світі. Розкрито сутність поняття цифрової економіки та визначено, що цифрові технології стають рушійною силою соціально-економічного розвитку багатьох держав та визначають основу сталого розвитку в майбутньому. Так, лідери світової економіки розглядають цифровізацію як першочерговий напрям інноваційного розвитку виробничо-економічних систем різних рівнів та інструмент забезпечення конкурентних переваг у довгостроковій перспективі. Відображено, що для України розвиток процесів цифровізації набуває додаткового значення, оскільки надає реальні перспективи для модернізації економіки, покращення її виробничо-технологічної структури, забезпечення участі в новій глобальній економіці та подолання на цій основі сучасного кризового стану. Окреслені позитивні фактори для поширення цифрових платформ в Україні. Наведено численні приклади діяльності вітчизняних цифрових платформ та визначено, що жодна зі створених в Україні на цей час платформ не змогла стати глобальною цифровою платформою. Так, спостерігається домінування іноземних платформ. Окреслено політику щодо технології блокчейн, доведено, що вона досить активно розвивається, впроваджується в Україні та вже має певні позитивні результати. Зазначено, що саме Україна першою у світі запустила електронний державний аукціон на основі криптографічної технології blockchain. Такий результат демонструє потенціал для прогресу та майбутніх кардинальних перетворень. Визначено основні перешкоди розвитку цифрової економіки в нашій країні та окреслено основні напрями подолання «цифрового розриву» та стимулювання розвитку цифрової економіки.

Ключові слова: цифрова економіка, цифровізація, цифрові платформи, блокчейн, технологічні тренди, інформаційні технології.

ОСОБЕННОСТИ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В УКРАИНЕ И В МИРЕ

Батракова Т.И., к.э.н., доцент, Кузнецова А.В.

Запорожский национальный университет
Украина, 69600, г. Запорожье, ул. Жуковского, 66

Статья посвящена исследованию особенностей процесса развития цифровой экономики в Украине и сравнению экономических результатов деятельности цифровой экономики в мире. Раскрыта сущность понятия цифровой экономики и определено, что цифровые технологии становятся движущей силой социально-экономического развития многих государств и определяют основу устойчивого развития в будущем. Так, лидеры мировой экономики рассматривают цифровизацию как первоочередное направление инновационного развития производственно-экономических систем разных уровней и инструмент обеспечения конкурентных преимуществ в долгосрочной перспективе. Отражено, что для Украины развитие процессов цифровизации приобретает дополнительное значение, поскольку предоставляет реальные перспективы для модернизации экономики, улучшения ее производственно-технологической структуры, обеспечение участия в новой глобальной экономике и преодоления на этой основе современного кризисного состояния. Обозначены положительные факторы для распространения цифровых платформ в Украине. Приведены многочисленные примеры деятельности отечественных цифровых платформ, и определено, что ни одна из созданных в Украине, на это время платформ не смогла стать глобальной цифровой платформой. Так, наблюдается доминирование иностранных платформ. Очерченная политика по технологии блокчейн, доказано, что она достаточно активно развиваются, внедряются в Украине и уже имеет определенные положительные результаты. Заметим, что именно Украина первой в мире запустила электронный государственный аукцион на основе криптографической технологии blockchain. Такой результат демонстрирует потенциал для прогресса и будущих кардинальных преобразований. Определены основные препятствия развития цифровой экономики в нашей стране и обозначены основные направления по преодолению «цифрового разрыва» и стимулирования развития цифровой экономики.

Ключевые слова: цифровая экономика, цифровизация, цифровые платформы, блокчейн, технологические тренды, информационные технологии.

FEATURES OF THE DIGITAL ECONOMY IN UKRAINE AND IN THE WORLD

Batrakova T.I., PhD in Economics, Docent, Kuznetsova A.V.

*Zaporizhzhya National University
Ukraine, 69600, Zaporizhzhya, Zhukovsky str., 66*

The article is devoted to the peculiarities of the process of digital economy development in Ukraine and comparison of economic results from the activity of the digital economy in the world. The essence of the concept of the digital economy and determined that digital technology has become a driving force for socio-economic development of many countries in the world and define the basis of sustainable development in the future. So, the leaders of the world economy consider digitalization as a priority direction of innovative development of production-economic systems of different levels and a tool for ensuring competitive advantages in the long term. Reflected that for Ukraine the development of the processes of digitalization takes on added significance, because it provides real prospects for economic modernization, improve its production and technological structure, participation in the new global economy and overcome on the basis of the modern crisis. Marked positive factors for distribution digital platforms in Ukraine. Shown numerous examples of local digital platforms, and determined that none of the created in Ukraine, at this time, the platforms are unable to become a global digital platform. So, there is a dominance of foreign platforms. Delineated policy on blockchain technology, it is proved that it is quite actively developed, are implemented in Ukraine and already has some positive results. Note that Ukraine was the first country in the world has launched an electronic public auction based on a cryptographic blockchain technology. This result demonstrates the potential for progress and future fundamental changes. Identify major obstacles in the development of digital economy in our country and the main directions for overcoming the "digital divide" and stimulate development of the digital economy.

Key words: the digital economy, digitalisation, digital platforms, blockchain, technology trends, information technology.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогодні цифрова економіка є одним із найважливіших чинників економічного зростання та формування нової якості життя. Вона є найважливішим двигуном інновацій, конкурентоспроможності й економічного зростання. Згідно з аналізом Бостонської консалтингової групи «цифровізація є ключовим драйвером зростання ВВП». Так, цифрові технології стають рушійною силою соціально-економічного розвитку багатьох держав та визначають основу сталого розвитку в майбутньому, тому питання всебічного розвитку цифрової економіки необхідно розглядати як один із ключових напрямів економічного розвитку країни.

Для України розвиток процесів цифровізації набуває додаткового значення, оскільки надає реальні перспективи для модернізації економіки, покращення її виробничо-технологічної структури, забезпечення участі в новій глобальній економіці та подолання на цій основі сучасного кризового стану. Розвинені економіки мають в середньому більш високу частку цифрової економіки в ВВП, ніж країни, що розвиваються.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемі розвитку цифрової економіки та трансформаційним процесам, що відбуваються в суспільстві під впливом цифровізації, значну увагу приділяли вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: В. Апалькова [1], С. Коляденко [2], В. Фішук [3], С. Веретюк, П. Друкер, І. Карчева, Б. Кінг, Р. Ліпсі, Л. Лямін, І. Малик, В. Пілінський, Ю. Пивоваров, К. Скінер, Е. Тоффлер, К. Шваб та ін. Незважаючи на численні наукові дослідження щодо розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та цифрової економіки, разом з тим в умовах, коли цифрові технології стають все більш досконалими та інтегрованими, залишаються недостатньо дослідженими питання впливу цифрових технологій на розвиток глобальної та національної економіки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є вивчення теоретичних аспектів розвитку цифрової економіки та визначення тенденцій цифровізації України, а також оцінка її впливу на розвиток національної та міжнародної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі розвитку світової економіки велике значення має рівень інформатизації суспільства та бізнесу. Цифрова економіка – це не окрема галузь, а віртуальне середовище, яке доповнює нашу реальність. Усе частіше цифрова економіка переплітається з традиційною економікою, роблячи чітке розмежування все складнішим. Цифрові технології використовуються в багатьох видах діяльності світового господарства (рис. 1).

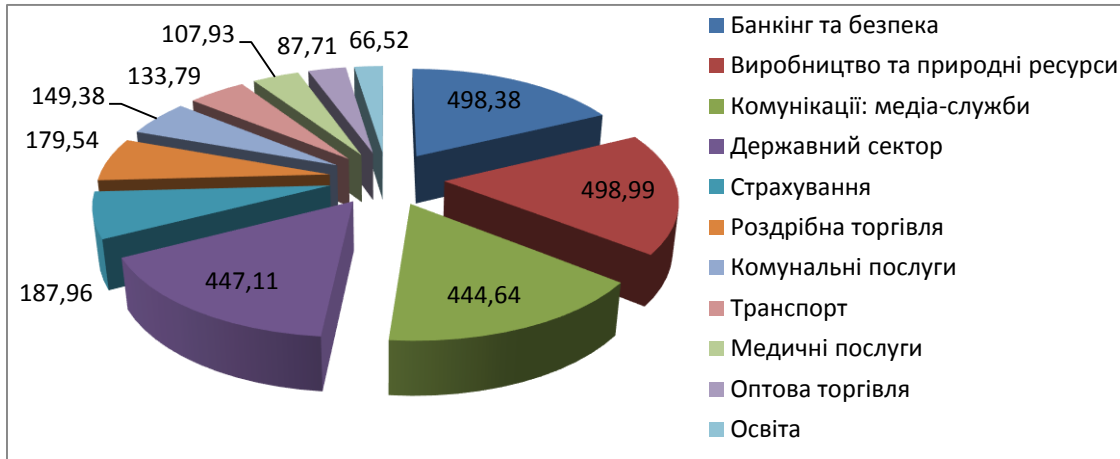

Рис. 1. Види діяльності світового господарства, які найбільше використовували цифрові технології у 2017 р., %

Цифрова економіка розвивається в глобальних масштабах. Як зазначає Європейська комісія, цифрова економіка оцінюється в 3,2 трлн євро в групі країн «Великої двадцятки» і вже становить близько 8% ВВП, стимулюючи розвиток і створення робочих місць. Крім того, понад 75% доданої вартості, створюваної в Інтернеті, належить традиційним галузям промисловості, що пов'язано з більш високою продуктивністю праці [4]. Лідери світової економіки розглядають цифровізацію як першочерговий напрям інноваційного розвитку виробничо-економічних систем різних рівнів та інструмент забезпечення конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Як показує динаміка змін за 2017 рік порівняно з 2010 роком, частка цифрової економіки збільшилася у всіх країнах, які входять до групи G-20. Однак цифровізація цих економік проходить нерівномірно, і її обсяг у різних країнах становить від 1,5% до 12,4%, а збільшення за останні 7 років коливається від 1,09 до 1,72 разу.

Розвинені економіки мають у середньому більш високу частку цифрової економіки в ВВП, ніж країни, що розвиваються. Ця частка складає 5,53% від ВВП і коливання варіюється від 3,4% від ВВП у Франції до 12,4% від ВВП у Великобританії. Країни, що розвиваються, дещо відстають від економічно розвинених країн. Середній рівень цифровізації їхньої економіки – 3,53% ВВП, а діапазон приросту коливається від 1,5% в Індонезії до 6,9% в Китаї. При цьому середня швидкість росту цифрової економіки в країнах, що розвиваються, вища та складає 1,4 разу, проти 1,28 раз в розвинених країнах [5]. Тобто відбувається наздоганяюча цифровізація, і цифровий розрив між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, скорочується. З іншого боку, більш швидкі темпи зростання частки цифрової економіки в менш економічно розвинених країнах дозволяють стверджувати, що й для України є певні можливості для прискореної цифрової модернізації, які необхідно використати.

Аналізуючи стан розвитку цифрової економіки в нашій країні, бачимо, що Україна відстає за ступенем цифровізації економіки не тільки від розвинених країн, а й країн, що розвиваються, включаючи наших географічних сусідів та країн-членів СНД. Розвиток цифрових технологій в Україні не перетворюється в збільшення випуску товарів і послуг, тобто не призводить до зростання цифрової доданої вартості та відповідно ВВП. Причиною такого стану є «цифровізація споживання» (за рахунок високотехнологічного імпорту та цифрових послуг), а не власного виробництва товарів і послуг, пов'язаних з цифровою економікою.

Значною мірою схожі дані наводить Міжнародний телекомунікаційний союз, який розраховує індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (IDI), що включає в себе три субіндекси: доступ до інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), використання ІКТ та навички використання ІКТ. Незважаючи на те, що динаміка індексу для України позитивна й спостерігається збільшення його значення з 5,33 до 5,56, однак відносно інших країн протягом 2016-2017 рр. прогресу немає, Україна стабільно займає 76 позицію з 175 країн, що беруть участь у цьому рейтингу [6].

У контексті цих обставин простежується необхідність формування образу майбутньої інформаційної (цифрової) економіки України, з урахуванням потенціалу розбудови власних цифрових платформ та застосування блокчейн-технологій.

Позитивними факторами для поширення цифрових платформ в Україні є: зростання стажу використання мережі Інтернет, розширення числа мобільних пристроїв, які мають доступ до мережі Інтернет, та зростання кількості населення, для якого Інтернет та цифрові технології є повсякденним явищем.

Розвиток цифрових платформ в Україні не є винятком із глобальних соціально-економічних та технологічних трендів, тому спостерігаються численні приклади діяльності вітчизняних цифрових платформ, але жодна зі створених в Україні на цей час платформ не змогла стати глобальною цифровою платформою. Проведений аналіз ТОП-50 сайтів за відвідуваністю в Україні свідчить, що лише половина сайтів має вітчизняне походження. А до ТОП-10 входить лише один український сайт. Це Ukr.net, який представляє сферу «Новини та ЗМІ» [7]. Тобто спостерігається домінування іноземних платформ. Різноманітність цифрових платформ в Україні наочно продемонстрована на рис. 2.

Суб'єкт (Виробник товарів і послуг)	Об'єкт (споживачі товарів і послуг)		
	Бізнес	Споживачі (домогосподарства)	Уряд
Бізнес	Модель бізнес для бізнесу Електронні комерційні закупівлі (Rialto, Zakupki.prom.ua)	Модель бізнес для споживачів Інтернет магазини (Rozetka, MakeUp, Prom.ua)	Модель бізнес для уряду Електронні державні закупівлі ProZorro
Споживачі (домогосподарства)	Модель споживачі для бізнесу Цифрові біржі праці (Work.ua, Rabota.ua)	Модель споживачі для споживачів Всеукраїнська мережа обміну товарами «Плюшкин»	Модель споживачі для уряду Цифрові платформи для подачі петицій, визначення пріоритетних громадських проектів
Уряд	Модель уряд для бізнесу Можливість подання звітності в електронному вигляді	Модель уряд для споживачів Державні цифрові послуги для громадян	Модель уряд для уряду Електронний уряд

Рис. 2. Приклади цифрових платформ в Україні

Узагальнюючи діяльність цифрових платформ в Україні можна помітити, що більшість сайтів діють згідно з моделлю «бізнес для споживачів», їх кількість складає 44, або 88%. Наступною моделлю за кількістю сайтів, які її використовують, є «бізнес для бізнесу». Ця модель розповсюджується на 25 сайтів з ТОП-50 тобто складає 50% [7]. Отже, простежується недорозвиненість цифрових платформ у сфері формування цифрового уряду та надання послуг урядом для споживачів та бізнесу.

Щодо технології блокчейн, то вона досить активно розвивається та впроваджується в Україні. Зазначимо, що саме Україна першою у світі запустила електронний державний

аукціон на основі криптографічної технології blockchain [8]. Саме ця технологія, що передбачає децентралізоване зберігання та захист інформації, може призвести до заміни класичних функцій банків, нотаріусів, навіть державних, знищити корупцію, забезпечити повну прозорість усіх процесів та дати величезну конкурентну перевагу країні. Так, пілотний проект став дійсно проривним та інноваційним у масштабах всього світу для забезпечення повної прозорості найбільшого державного аукціону України (понад 4,5 млрд грн реалізованих активів). Такий результат демонструє потенціал для прогресу та майбутніх кардинальних перетворень.

Також варто відмітити, що саме людський капітал та інформаційні технології відіграють вирішальну роль у забезпеченні сталого розвитку економіки. У зв'язку з цим підготовка висококваліфікованих фахівців з урахуванням потреб ринку та сучасних тенденцій розвитку цифрових технологій, ефективне впровадження яких супроводжується прискоренням економічного зростання, збільшенням кількості робочих місць, підвищенням якості послуг, набуває особливого значення. Щоб максимально використати потенціал цифрових технологій, потрібні нові фахівці, що володіють сучасними знаннями, цифровими навиками, здатні до самонавчання, вирішення складних завдань у постійно змінюваному середовищі.

ВИСНОВКИ

Для успішного розвитку цифрової економіки в Україні потрібна ефективна державна політика щодо подолання «цифрового розриву» та стимулювання розвитку цифрової економіки. Аналіз нормативно-правового забезпечення та проектів цифровізації, що зараз реалізуються в Україні, свідчить про необхідність активізації зусиль бізнесу, держави та суспільства в поширенні цифрових технологій та прискоренні формування цифрової економіки. Ключовою стратегією щодо «цифровізації» України має стати робота з внутрішнім ринком, а ключовими ініціативами – формування у споживачів (бізнес, держава, громадяни) мотивацій та потреб у «цифрових технологіях». Потрібно затвердити на державному рівні проект «Цифрової адженди України – 2020», у якій передбачити активну роль держави у впровадженні реалізації стратегії розвитку цифрової економіки, цифровізації всіх сфер діяльності, активному впровадженні Індустрії 4.0, формування необхідних професійних навичок. Країна не може бути успішною в розвитку цифрової економіки за відсутності необхідної нормативно-правової бази, стратегії розвитку економіки, що базується на цифрових технологіях. Але не менш важливим є формування професійних навичок, базової ІКТ-грамотності, підготовка до професійної кар'єри, сприяння навчанню протягом усього життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апалькова В.В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій»*, 2015. Вип. 4. С. 9–18.
2. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *«Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики»*. Київ, 2016. Вип. 6. С. 106–107.
3. Фіщук В. Цифрова економіка – це реально. URL: <http://biz.nv.ua/ukr/> (дата звернення: 25.03.2018).
4. Ляшенко В.І. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку : монографія / за заг. наук. ред. М. В. Рогоза. Київ : Ін-т економіки пром-сті, 2018. 252 с.
5. Структурні трансформації у світовій економіці: виклики для України / Аналітична доповідь / В.Сіденко (керівник проекту) та ін. Київ : Заповіт, 2017. 182с.
6. ICT Development Index 2017. URL: <http://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html#idi2017economy-card-tab&UKR> (дата звернення: 25.03.2018).
7. Рейтинг сайтів України. URL: <http://top.i.ua/> (дата звернення: 25.03.2018).
8. Україна першою у світі провела аукціон за допомогою технології Blockchain. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/ukrajina-pershoju-v-sviti-provela-auksion-z-dopomogoj-technologiji-blockchain-1807821.html> (дата звернення: 25.03.2018).

REFERENCES

1. Apalkova V.V. Kontseptsiiia rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Yevrosoiuzi ta perspektyvy Ukrainy. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriiia «Menedzhment innovatsii», 2015. Vyp. 4. S. 9–18.
2. Koliadenko S. V. Tsyfrova ekonomika: peredumovy ta etapy stanovlennia v Ukraini i u sviti. «Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky». Kyiv, 2016. Vyp. 6. S. 106–107.
3. Fishchuk V. Tsyfrova ekonomika – tse realno. URL: <http://biz.nv.ua/ukr/> (data zvernennia: 25.03.2018).
4. Liashenko V.I. Tsyfrova modernizatsiia ekonomiky Ukrainy yak mozhlyvist proryvnoho rozvytku : monohrafiia / za zah. nauk. red. M. V. Rohoza. Kyiv : In-t ekonomiky prom-sti, 2018. 252 s.
5. Strukturni transformatsii u svitovii ekonomitsi: vyklyky dlia Ukrainy / Analitychna dopovid / V.Sidenko (kerivnyk proektu) ta in. – Kyiv : Zapovit, 2017. 182s.
6. ICT Development Index 2017. URL: <http://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html#idi2017economy-card-tab&UKR> (data zvernennia: 25.03.2018).
7. Reitynh saitiv Ukrainy. URL: <http://top.i.ua/> (data zvernennia: 25.03.2018).
8. Ukraina pershoiu u sviti provela auktsion za dopomohoiu tekhnolohii Blockchain. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/ukrajina-pershoju-v-sviti-provela-auktsion-z-dopomogoiu-tehnologii-blockchain-1807821.html> (data zvernennia: 25.03.2018).

УДК 821.161.3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Герасимова В.О., к.е.н., ст. викладач, Щербак Ю.В.

*Запорізький національний університет
69600, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя*

liguzova.v.a@ukr.net, shcherbak_yulianna@ukr.net

У статті акцентується увага на тому, що на сучасному етапі досить гостро постає нагальна потреба у формуванні новітньої стратегії реформування державної служби в Україні в умовах європейської інтеграції, її розгляд у взаємозв'язку з комплексним баченням значимості державної служби як суспільного інституту в забезпеченні життєдіяльності країни та потребами її модернізації в сучасних умовах соціально-економічного і політичного розвитку України. Розглядається Міжнародний індекс ефективності державної служби з позицій його складових елементів та присутності України в цій системі індикаторів. Встановлено, що наразі Україна повністю відсутня в 4 та частково в 6 із 12 індикаторів, в 11 із 23 джерел вимірювань, що не дає змоги комплексно оцінити ефективність державної служби України порівняно з іншими країнами та, відповідно, відкоригувати вектор розвитку подальших реформ з огляду на світову практику. Автори розглядають актуальні питання щодо визначення проблемних аспектів розвитку державної служби України, яких на даний момент досить велика кількість. До них відносяться: низька ефективність системи державної служби в процесі проведення реформ; недостатній рівень професійності державної служби; відсутність чіткого розмежування адміністративної та політичної сфер; недостатній рівень впровадження принципів політичної нейтральності, відкритості й прозорості в роботі державних службовців; недостатній для рівня країн ЄС рівень інституційної відповідальності й механізмів контролю в державному управлінні та ін. Автори розглядають перспективні шляхи вирішення цих проблем та пропонують систему заходів, яка дозволить підвищити ефективність функціонування державної служби в Україні, відповідно до сучасних вимог. Також у статті обґрунтовуються пропозиції щодо подальшого реформування державної служби, що допоможе Україні наблизити систему державного управління до європейських стандартів, модернізує й професіоналізує її, підготує до здійснення масштабних реформ.

Ключові слова: державна служба, державний службовець, адміністративна реформа, ефективність, корупція.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ

Герасимова В.А., к.э.н., ст. преподаватель, Щербак Ю.В.

*Запорожский национальный университет
69600, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье*

В статье акцентируется внимание на том, что на современном этапе достаточно остро возникает насущная необходимость в формировании новой стратегии реформирования государственной службы в Украине в